

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто організаційно-економічний механізм державного регулювання агропродовольчої системи України, який містить в собі бюджетно-податкову, грошово-кредитну, закупівельну, страхову та зовнішньоекономічну діяльність.

Ключові слова: агропродовольча система, структурно-факторна модель, механізм державного управління, механізм державного регулювання.

Summary. The article considers the organizational-economic mechanism of state regulation of the agro-food system of Ukraine, which contains fiscal, monetary, purchasing, insurance and foreign trade.

Key words: agroprodmach system, structural factor model, the mechanism of governance mechanism of state regulation.

Постановка проблеми. У сучасних умовах, коли економіка України вступила у фазу глибокої рецесії, важливою проблемою в економічній сфері є поглиблення аналізу і розроблення нових підходів до управління економічними процесами. Сьогодні більшість країн світу реформують власні управлінські системи, спираючись на засади концепції економічної доцільності. І головним тут є використання системного підходу до розгляду складних соціально-економічних систем, до вміння вирішувати конкретні завдання за допомогою детального економічного обґрунтування шляхів досягнення поставлених цілей і необхідних для цього ресурсів [1, с. 15]. Констатуємо, що дієвість системи забезпечується у межах єдиного державного упорядкування суспільних відносин, на основі права та правових забезпечувальних засобів, а також їх юридичного закріплення, охорони та розвитку, що обумовлено дією принципу верховенства права відповідно до ст. 8 Конституції України [2, с. 89].

Галузь сільського господарства та її складова (агропродовольча система) займають визначальну позицію у забезпеченні поступального й якісно нового рівня соціально-економічного розвитку українського суспільства. Надзвичайно важливим є формування науково обґрунтованої, цілеспрямованої, конструктивної аграрної політики, яка б за своїми принципами та пріоритетами не лише відповідала курсу на прискорену ринкову транс-

формацію економічної системи країни, але й була її провідною ланкою, стимулюючим фактором.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням державного регулювання агропродовольчої системи України присвячені дослідження вітчизняних вчених: В. Антошкіна [2], Л. Антошкіної [1], В. Беседіна [1], А. Бритвенко [6], В. Гейця [7], Л. Міхова [4], Н. Рунчевої [5] та інших.

Мета статті - розглянути структурно-функціональну модель державного регулювання агропродовольчої системи, окреслити складники механізму державного управління та державного регулювання функціонування її підсистем в Україні.

Виклад основного матеріалу. Згідно з Державною цільовою програмою сталого розвитку сільських територій на період до 2010 року [3] необхідно створити сприятливі умови для забезпечення паритетних міжгалузевих економічних відносин, розвитку продуктивних сил на основі спеціалізації та концентрації сільськогосподарського виробництва, забезпечити збалансований розвиток рослинницьких, тваринницьких і переробних галузей, підвищення економічної стійкості та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств і господарств сільського населення. З цією метою здійснити заходи щодо забезпечення економічної ефективності аграрного виробництва та підвищення його конкурентоспроможності, забезпечення збалансованого розвитку галузей сільського господарства, забез-

© І.І. Княженко, 2016

Бібліографія ДСТУ:

Княженко І.І. Організаційно-економічний механізм державного регулювання агропродовольчої системи України / І.І. Княженко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2016. – №4 (36). – С. 47-51.

References (APA):

Knyazhenko, I. (2016). Organizatsiino-ekonomichniy mekhanizm derzhavnoho rehulivannia ahroprodovolchoi systemy Ukrainy [Organizational and economic mechanism of state regulation of agroindustrial system of Ukraine]. Visnyk Berdians'koho universytetu menedzhmentu i biznesu, 4(36), 47-51 (in Ukr.)

печення розвитку оптової та оптово-роздрібно інфраструктури аграрного ринку, забезпечення підвищення якості сільськогосподарської продукції та впровадження стандартів безпеки продуктів харчування відповідно до вимог СОТ і ЄС, стимулювання інноваційного розвитку агропромислового виробництва і сільських територій. Економічна діяльність сільгосппідприємства також належить до інтегрованого напрямку, який охоплює конкретні види та складові, а саме: ре-

сурсне забезпечення виробництва, стратегічне поточне планування, ціноутворення й облік, системи оплати праці, зовнішньоекономічну та фінансову діяльність [4, с. 98]

Разом з тим, агропродовольча функція держави представлена у вигляді структурно-функціональної моделі державного регулювання агропродовольчої системи, функціонування якої забезпечується через взаємодію правової, економічної, адміністративної та інституційної підсистем (рис. 1).

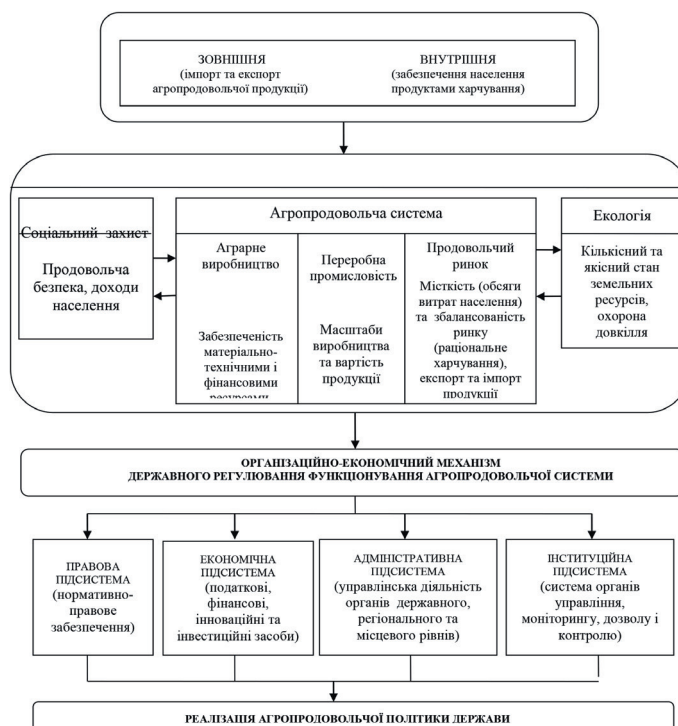

Рис. 1. Структурно-функціональна модель державного регулювання агропродовольчої системи
Джерело: розробка автора

Правова підсистема включає в себе сукупність правових норм, що вміщені у відповідних законодавчих актах та нормативно-правових документах, які спрямовані на забезпечення реалізації агропродовольчої політики, як-то: Конституція України, Закон України «Про основи національної безпеки України», «Про прожитковий мінімум», «Про державну підтримку сільськогосподарства України», «Про зерно та ринок зерна в Україні», «Про молоко та молочні продукти», «Про державний матеріальний резерв», «Про безпечність та якість харчових продуктів», «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них», «Про насіння та садивний матеріал» інші закони, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також інші нормативно-правові акти.

Правова підсистема забезпечує діяльність агропродовольчої системи, що постійно удосконалюється, про що свідчать проекти законів, які

надходять до Верховної Ради України і в яких визначається проблемність та необхідність формування високого рівня якості життя населення щодо забезпечення продуктами продовольства відповідно до науково-обґрунтованих фізіологічних потреб.

Економічна підсистема являє собою сукупність економічних регуляторів, визначених законодавством і спрямованих на забезпечення ефективної діяльності агропродовольчої системи. Державне регулювання галузі суттєво впливає на стан та динаміку основних категорій конкуренції та конкурентоспроможності, їх чинників – попиту, пропозиції, кон'юнктури. Тому для ефективного та конкурентоспроможного ведення сільськогосподарського виробництва важливим є: застосування різноманітних методів і важелів управління процесами реорганізації; здійснення реструктуризації і сегментації виробництва; інвестування фінансових, матеріально-технічних

ресурсів у галузь; кооперування й інтегрування фінансових та матеріально-технічних зусиль як по горизонталі, так і по вертикалі. Відзначимо, що ефективність та конкурентоспроможність сільськогосподарства формується в сучасних умовах конкурентного середовища господарювання. Вони є важливим проявом ринкових відносин у розвитку галузі через здійснення наступних функцій: стимулювання ефективності виробництва, продуктивності праці, регулювання галузі, оцінки форм господарювання, інноваційного забезпечення, адаптації, розподілу та контролю [5, с. 5].

Функціональна підсистема включає в себе перелік завдань з формування та забезпечення реалізації агропродовольчої функції держави, що виконується органами державної влади у межах, встановлених актами чинного законодавства. До основних завдань реалізації функціонального механізму належать: прогнозування розвитку галузей агропродовольчого виробництва; техніко-технологічне переоснащення агропромислового виробництва; забезпечення підтримки підприємств, особистих селянських і фермерських господарств, сільськогосподарської кооперації; розробка і здійснення заходів щодо розвитку інфраструктури продовольчого ринку; використання та охорона земель усіх категорій та форм власності; контроль якості та безпечності сільськогосподарської продукції; розробка загальнодержавного балансу попиту і пропозиції основних видів сільськогосподарської продукції; регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів агропродовольчого ринку та ін.

Інституційна підсистема охоплює систему органів державної влади, регіонального та місцевого самоврядування, які прямо чи опосеред-

ковано беруть участь в реалізації державної агропродовольчої політики відповідно до покладених на них компетенцій. Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань формування та забезпечення аграрної політики є Міністерство аграрної політики та продовольства України.

Усі ці підсистеми становлять єдину агропродовольчу систему, яка охоплюється поняттям «Організаційно-економічний механізм державного регулювання функціонування агропродовольчої системи», в якому втілюються як економічні регулятори, так і правові чинники. Організаційно-економічний механізм державного регулювання функціонування агропродовольчої системи визначає цілеспрямованість, формальну визначеність, загальнообов'язковість, сприяє врегулюванню відносин в аграрній сфері, застосування превентивних, оперативних, стимулюючих заходів до юридичних та фізичних осіб в агропродовольчій системі. Він закономірно залежить від рівнів економічного, політичного, правового, соціального, культурного та технологічного розвитку суспільства.

Під поняттям «механізм» розуміють внутрішній устрій, систему, наприклад, державний механізм управління. Механізм — це сукупність станів і процесів. Мається на увазі будь-яке фізичне, хімічне, фізіологічне, психічне чи інше явище, наприклад, механізм мислення. Термін «механізм» використовується в багатьох суспільствознавчих науках й з повним на це правом повинен вважатися загальнонауковим. Якщо розглядати співвідношення вказаних термінів, то «механізм державного управління» є складовим «механізму управління».

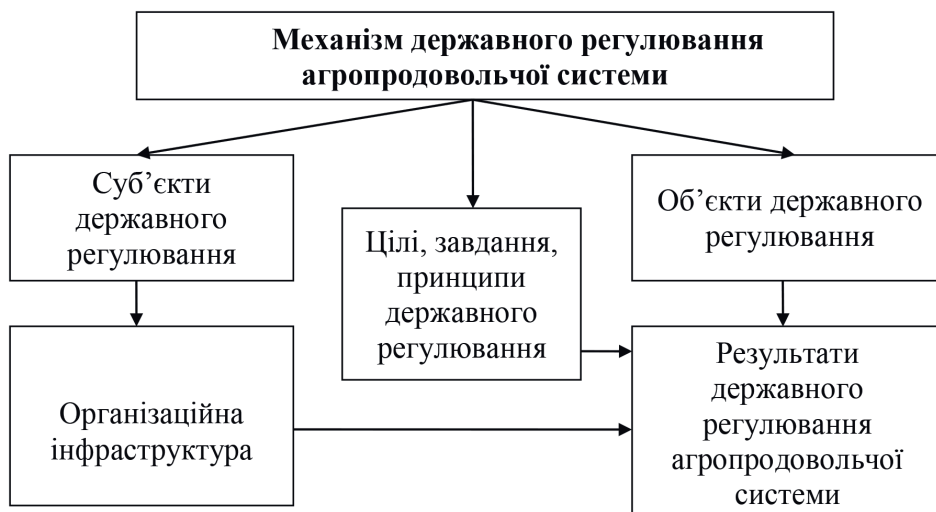

Рис. 2. Складові механізму державного регулювання агропродовольчої системи
Джерело: розробка автора

Механізм державного управління націлений на комплексне дослідження державно-управлінських процесів з акцентом на їхні глибинні рушійні сили та внутрішні зв'язки. Механізм державного регулювання агропродовольчої системи – це спосіб дій суб'єкта регулювання, який ґрунтується на базових функціях і принципах, забезпечуючи за допомогою форм, методів і засобів ефективне функціонування відповідної системи для досягнення визначеної мети та розв'язання протиріч. Тому «механізм державного управління» та «механізм державного регулювання» співвідносяться як загальне та часткове. При цьому економічні функції держави визначають напрямки її діяльності, завдання й цілі. При цьому механізм державного регулювання забезпечує способи їх реалізації на основі протекціонізму, ціноутворення, оподаткування, митної політики, створення рівноправних умов для конкурентного функціонування дрібного і великотоварного виробництва, товарного кредитуванням дрібних товаровиробників, сертифікації та стандартизації виробництва і продукції з метою зростання їх конкурентоспроможності. [6, с. 15].

Реалізація агропродовольчої функції держави здійснюється правовою, економічною, інституційною та функціональною складовими органів державного, регіонального та місцевого рівнів управління в єдиному та цілеспрямованому комплексі, який можна визначити, як організаційно-економічний механізм державного регулювання агропродовольчої системи з підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції.

Розгляд та аналіз нормативних документів стосовно закріплення пріоритетності розвитку сільського господарства України дає розуміння того, як функціонує та побудоване сільське господарство, розкриває його внутрішні гарантії (вимоги) нормального функціонування, його завдання та цілі.

Теоретичне та практичне значення вивчення питань нормативно-правового забезпечення пріоритетності розвитку сільського господарства України полягає у необхідності оцінки такого забезпечення. Урядові програми, орієнтовані на сільський розвиток, мають бути спрямовані на:

- економічний розвиток сільських громад (підтримка ОСГ, існуючих малих і середніх підприємств, створення організаціями сільських громад нових виробництв, що забезпечать нові робочі місця);
- розвиток людських ресурсів (освіта дорослих, дошкільна і шкільна освіта; профорієнтація; охорона здоров'я; здоровий спосіб життя; консультаційна підтримка);

- екологічно безпечне використання і збереження місцевих природних ресурсів (земельних, мінеральних, лісових, водних, рекреаційних і туристичних, еколандшафтів, флори та фауни);
- інвестування в інженерну та соціальну інфраструктуру [7, с. 48].

Висновок. Метою організаційно-економічного механізму державного регулювання агропродовольчої системи є забезпечення ефективності державної підтримки агровиробників, яка включає бюджетні дотації та позики, інтервенційні товарно-фінансові заходи, кредитні субсидії, митний збір, ціноутворення та ін. для збільшення виробництва продукції харчування, зниження її вартості за рахунок удосконалення організаційних засад аграрного ринку.

Література

1. Антошкіна Л. І. Сутність і динаміка макроекономічних показників виробництва / Л. І. Антошкіна, В. Ф. Беседін // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2015. – №4(32). – С.9–16.
2. Антошкін В. К. Механізми і важелі державного регулювання соціально-економічної безпеки / В. К. Антошкін // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2014. – №4(28). – С.88-95.
3. Концепція Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року Електронний ресурс. Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/121-2010-%D1%80>.
4. Міхов Л. І. Сутність еколого-економічного потенціалу підприємства / Л.І. Міхов // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2012. – №4(20). – С.88–101.
5. Рунчева Н. В. Формування конкурентоспроможності та підвищення ефективності зерновиробництва : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.03 / Н. В. Рунчева . – Полтава : Б.в., 2011. – 20 с.
6. Бритвенко А. С. Регіональні аспекти формування структури та регулювання розвитку ринку соняшнику : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.05 // А. С. Бритвенко. Херсон, 2013. 22 с.
7. Бородіна О.М. Українська модель аграрного розвитку та її соціоекономічна переорієнтація. Наукова доповідь / [О.М. Бородіна, В.М. Геєць, А.О. Гуров та ін.]; за ред. В.М. Гейця, О.М. Бородіної. – К.: ІЕП НАН України, 2012. – 56 с.

References

1. Antoshkina L. I. Sutnist i dinamika makroekonomichnykh pokaznykiv vyrobnytstva [The nature and dynamics of macroeconomic indicators of production]. (2015). (in Ukr.).
2. Antoshkin V. K. Mekhanizmy i vazheli derzhavnoho rehulyuvannya sotsial'no-ekonomichnoyi bezpeky [Mechanisms and instruments of state regulation of socio-economic security]. (2014). (in Ukr.).
3. Kontseptsiya Derzhavnoyi tsil'ovoyi prohramy staloho rozvytku sil's'kykh terytoriy na period do 2020 roku [The concept of the State targeted programme of sustainable rural development for

the period up to 2020]. Retrieved from : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/121-2010-%D1%80>. (in Ukr).

4. Mikhov L. I. Sutnist' ekolohe-ekonomichnoho potentsialu pidpryemstva [The essence of ecological and economic potential of the enterprise]. (2012). (in Ukr).

5. Runcheva N. V. Formuvannya konkurentospromozhnosti ta pidvyshchennya efektyvnosti zernovyrobnytstva [Formation of competitiveness and efficiency of grain production]. (2011). (in Ukr).

6. Brytvyenko A. S. Rehional'ni aspekty formuvannya struktury ta rehulyuvannya rozvytku rynku sonyashnyku [Regional aspects of formation of the structure and regulation of development of the market of sunflower]. (2013). (in Ukr.)

7. Borodina O.M. Ukrayins'ka model' ahrarnoho rozvytku ta yiyi sotsioekonomichna pereoriyentatsiya [Ukrainian model of agrarian development and its socketname reorientation]. (2012). (in Ukr.).